

بیت المقدس در قرآن

امیرحسین توئمی منصوروی

ولی با توجه به روایات می دانیم که قبل از نزول این آیات، مسلمین به سمت بیت المقدس نماز می خوانده اند.

در باب اینکه قبله مسلمانان از کی و به چه مدت بیت المقدس بوده، روایات گوناگون است. بعضی بر آن اند که در مکه حضرت رسول به سمت کعبه نماز می خواندند (رازی، ۱۳۷۴، ج ۲: ۱۰۱؛ کاشانی، ۱۳۴۴، ج ۱: ۳۳۴) ولی بنا بر روایتی از امام صادق (ع)، پیغمبر (ص) کل ۱۳ سال حضور در مکه را به سمت بیت المقدس نماز می خواندند^۱ البته قطعی است که در آغاز حضور حضرت رسول (ص) در مدینه به سمت بیت المقدس نماز می خواندند که پس از ۷ تا ۱۷ ماه - بنا بر روایات گوناگون - با نزول آیات فوق قبله به سمت مسجد الحرام تغییر کرد (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۲: ۹۱).

در جواب این سؤال که با وجود کعبه چرا مسلمین مدتی مأمور به قبله قرار دادن بیت المقدس بودند، باید به چند نکته توجه کرد:

اول اینکه تقدس بیت المقدس نزد انبیای پیشین سابقه داشت. حضرت داوود (ع) آن را فتح کرد و پایتخت حکومت خویش قرار داد (حمیدی، ۱۳۸۱: ۴-۷۳). و منزل آخر نبوت حضرت مسیح (ع) و محل به معراج رفتن ایشان بود (همان، ص ۱۶۱ تا ۱۵۹).

دوم اینکه کعبه که یادگار حضرت ابراهیم (ع) و نشان بزرگ یکتاپرستی است، در زمان حضرت رسول (ص) قرن ها بود که به بتخانه تبدیل شده بود و اگر انتساب روایت فوق به امام صادق (ع) صحیح باشد، از همان آغاز مسلمان ها مأمور بودند به سمت قبله ای نماز بخوانند

سيقول السفهاء من الناس ما ولهم عن قبلتهم التي كانوا عليها

مقدمه

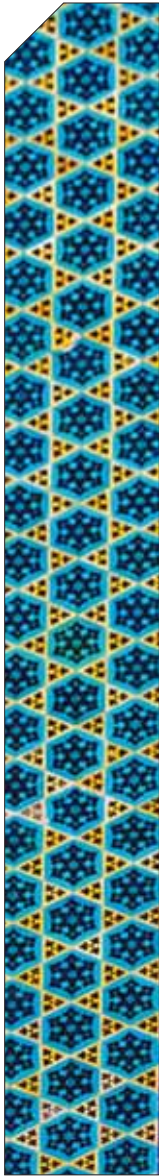
همه مسلمان ها «قدس» یا «بیت المقدس» را بعد از مکه و مدینه از مقدس ترین شهرهای اسلام می شناسند، ولی شناخت دلیل این تقدس به جست و جو در منابع اسلامی، به خصوص قرآن و در درجه بعد روایات نیاز دارد.

با توجه به کشمکش های سیاسی که با محوریت این شهر بین مسلمین و سایر ادیان ابراهیمی رخ داده است - مانند جنگ های صلیبی و تشکیل اسرائیل - این جست و جو و تحقیق کمک می کند که با آگاهی کامل موضع خود را درباره این مکان مقدس تعیین کنیم. مقاله حاضر به تبیین اهمیت بیت المقدس در قرآن می پردازد. در قرآن هیچ اشاره مستقیمی به بیت المقدس، قدس یا هیچ یک از نام های این شهر نیست. ولی در دو مورد به وقایعی اشاره شده است که با قدس ارتباط دارند.

کلیدواژه ها: شهرهای اسلامی، بیت المقدس، قرآن، قبله، معراج

قبله مسلمین

آیات ۱۴۲ تا ۱۵۰ «سوره بقره» به تغییر قبله به سمت مسجد الحرام اشاره دارند. در این آیات گفته نمی شود که قبله از چه مکانی به سوی مسجد الحرام تغییر کرده

به دو قبله
نماز گزاردن
حضرت
رسول (ص)
اشکار کرد که
اگر مسلمانان
به سمت قبله‌ای
نماز می‌گزارند،
به امر الهی
است نه پیروی
از هیچ مسلکی
و امر خداست
که به مکان‌ها
ارزش و تقدس
می‌بخشد

سلیمان در ۵۸۶ قبل از میلاد توسط بخت‌النصر، پادشاه بابل، ویران شد. (شهبازی، ۱۳۷۷، ج ۱: ۳۵۳) یهودیان در دوران هخامنشیان آن را بازسازی کردند و معبد دوم نیز در جریان سرکوب شورشیان یهود، توسط رومیان در سال ۷۰ میلادی ویران شد. (همان: ۴۱۰)

در زمان حضرت رسول بر فراز این تپه بنایی وجود نداشت، ولی با توجه به اینکه حضرت سلیمان این مکان را مسجد قرار داده بود و نسبت به مسجدالحرام نیز دورتر محسوب می‌شد، قرآن آن را مسجدالاقصی نامید. بر فراز تپه موریا، صخره‌ای به طول ۱۷/۷ متر و عرض ۱۳/۵ متر و ارتفاع ۱/۵ متر قرار دارد (ناصری طاهری، ۱۳۶۷: ۱۱۹). که بنا بر روایات، پیامبر اسلام (ص) در شب معراج از روی این صخره به معراج رفتند. (حمیدی، ۱۳۸۱: ۱۷). بر فراز این صخره به احترام معراج حضرت رسول و در زمان عبدالملک مروان (پنجمین خلیفه اموی) و بین سال‌های ۷۲ تا ۷۸ هجری قمری بنایی به نام «قبه الصخره» ساخته شد (ناصری طاهری، ۱۳۶۷: ۱۱۹). که آن را با گنبد طلائی می‌شناسیم.

در زمان خلافت عبدالملک و در سال ۷۴ هجری بنای مسجد دیگری در حرم شریف آغاز شد و در ۸۶ هجری قمری و در دوران حکومت ولیدبن عبدالملک پایان پذیرفت که آن را مسجدالاقصی نامیدند (همان، ص ۱۱۷-۱۱۶).

با توجه به اینکه این دو بنا سال‌ها بعد از حضرت رسول (ص) ساخته شده‌اند، به نظر می‌رسد، منظور از مسجدالاقصی مذکور در آیه اول سوره اسراء، کل محوطه حرم الشریف است. نکته دیگر اینکه بعضی مفسرین مسجدالاقصی را بیت‌المعمور می‌دانند (طیب، ۱۳۶۶، ج ۸: ۲۱۸) که خانه‌ای است در آسمان، برابر کعبه که محل زیارت ملائکه است (طباطبایی، ۱۳۶۳، ج ۱۹: ۳). در «تفسیر المیزان» روایتی از امام باقر (ع) می‌یابیم^۲ که در ظاهر این نظر را تأیید می‌کند.

ولی صاحب «المیزان» معتقد است: «نه اینکه مقصود این باشد که از کعبه تا بیت‌المقدس نرفته، بلکه به مسجدالاقصی رفته است. چون اخبار بسیاری وارد شده که مقصود از مسجدالاقصی همان بیت‌المقدس است. نه اینکه خواسته باشد مسجدالاقصی را به بیت‌المعمور تفسیر کرده باشد، بلکه مقصود حضرت این است که منتهای معراج بیت‌المقدس نبوده، بلکه از آنجا هم گذشته و به بیت‌المعمور که در آسمان هاست، برده شده است» (طباطبایی، ۱۳۶۳، ج ۱۳: ۲۵-۲۴).

به هر حال مشهود و بدیهی است که قرآن تقدس بیت‌المقدس را به رسمیت می‌شناسد، ولی در آخر، هم به سبب تغییر قبله به سمت مسجدالحرام و هم به سبب عروج حضرت رسول (ص) به بیت‌المعمور در شب معراج، کعبه عنوان مهم‌ترین و مقدس‌ترین مکان را در اسلام داراست. به نظر بعضی، آیه ۵۸ سوره

که آلوده به مظاهر بت‌پرستی نباشد و در ضمن نشان دهد، پیامبر اسلام ادامه‌دهنده بر حق روش یکتاپرستی انبیای قبلی هستند که البته این پیامی برای اهل کتاب و به‌خصوص یهودیان مدینه بود تا پیام پیامبر آخرالزمان را درک کنند.

حال اگر پرسیده شود چرا قبله به سمت مسجدالحرام تغییر کرد، در حالی که هنوز در کعبه بت‌ها حضور داشتند، دلیل این امر را - طبق روایت امام صادق (ع) - باید در رفتار یهود مدینه جست که به حضرت رسول (ص) می‌گفتند: «تو تابع ما هستی و به‌سوی قبله ما نماز می‌گزاری.» ایشان ناراحت شد و منتظر امر الهی بود تا فرمان تغییر قبله رسید (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۲: ۹۱) و البته پس از فتح مکه، کعبه از بت‌ها پاک‌سازی شد.

به دو قبله نماز گزاردن حضرت رسول (ص) آشکار کرد که اگر مسلمانان به سمت قبله‌ای نماز می‌گزارند، به امر الهی است نه پیروی از هیچ مسلکی و امر خداست که به مکان‌ها ارزش و تقدس می‌بخشد و «مشرق و مغرب از آن خداست» (بقره/۴۳). یهود نیز با تفسیر غلط خود از به‌سمت قدس نماز خواندن پیامبر اسلام، به‌جای پیروی از ایشان که ادامه‌دهنده راه انبیای پیشینیان بودند، ایشان را به تابعیت از خود متهم کردند. در نتیجه مانند مشرکین در صف مخالفین اسلام قرار گرفتند.

یهود این موضع‌گیری را در جنگ احزاب با یاری عملی مشرکین ادامه دادند که در نهایت به رویارویی نظامی مسلمین با آن‌ها و اخراج آن‌ها از مدینه منجر شد. آیه ۸۲ سوره مائده به این نزدیکی موضع اشاره دارد.

منزلی در معراج

در آیه اول «سوره اسراء» می‌خوانیم: «سبحان الذی اسرا بعبده لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله لئریه من آیاتنا انه هو السميع البصیر»: پاک و منزّه است خدایی که بنده‌اش را در یک شب از مسجدالحرام به مسجدالاقصی - که گرداگردش را پربرکت ساخته‌ایم - برد تا برخی از آیات خود را به او نشان دهیم چرا که او شنوا و بیناست.

بنا بر نظر مفسرین، این آیه به معراج حضرت رسول اشاره دارد و مسجدالاقصی منزلگاهی در مسیر این سفر بوده است. نظر اکثر مفسرین در مورد مکان این مسجد که قرآن آن را مسجدالاقصی به معنای «دورتر» می‌نامد، آن است که این مسجد در بیت‌المقدس قرار دارد.

در بیت‌المقدس محوطه‌ای به ابعاد ضلع شمالی ۳۳۳ متر، ضلع شرقی ۴۸۶ متر، ضلع غربی ۵۶۰ متر و ضلع جنوبی ۲۸۶ متر قرار دارد که به حرم شریف موسوم است (موحدی خوبی، ۱۳۵۸: ۷۷) حرم الشریف بر فراز تپه یا کوه «موریا» قرار گرفته است. یهودیان معتقدند معبد یا هیکل سلیمان بر فراز این کوه ساخته شده بود (حمیدی، ۱۳۸۱: ۱۸-۱۷ و ۱۹۳). معبد اصلی حضرت

بقره، آیه ۲۱ سورة مائده، آیه ۹۳ سورة یونس، آیه ۱۳۷ سورة اعراف و آیه ۸۱ سورة انبیا در مورد بیت المقدس است (حسینی شیرازی، ۱۳۸۷). ولی می توان گفت این آیات درباره کل فلسطین فعلی یا حتی شام است که به همراه آیه اول سورة اسرا آن را به مبارک بودن، تقدس و نیکی توصیف می کنند.

پی نوشتها

۱. «علی ابن ابراهیم به سند خود از حضرت صادق نقل می کند: پس از اینکه پیغمبر (ص) ۱۳ سال در مکه و ۷ ماه در مدینه به سوی بیت المقدس نماز خواندند، خداوند او را به سوی کعبه متوجه کرد و علت این امر آن بود که یهود پیغمبر را سرزنش می کردند و می گفتند تو تابع ما هستی و به سوی قبله ما نماز می گذاری. از این سرزنشها رسول سخت غمگین و ناراحت شد و در دل شش از خانه بیرون آمد و به آفاق چشم دوخت و منتظر فرمان الهی در این زمینه شد و چون آن شب سیری شد و روز فرا رسید، هنگام ظهر در مسجد نبی سالم، در حالی که دو رکعت از نماز ظهر را خوانده بود، جبرئیل نازل شد و بازوهای آن حضرت را گرفت و او را از جانب بیت المقدس به سوی کعبه برگردانید و این آیه را آورد (بقره/۱۴۲). پس آن حضرت دو رکعت دیگر از نماز ظهر را به طرف کعبه خواند. در این حال یهود و جمعی از نادانان گفتند: «چه چیز موجب شد که مسلمانان از قبله سابق خود رو برگردانند؟» (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۲: ۹۱).
۲. در «تفسیر قمی» به سند خود از اسماعیل جعفی روایت کرده که گفت: من در مسجد الحرام نشسته بودم و حضرت ابی جعفر (ع) نیز در گوشه ای نشسته بود. پس بلند کرد، نگاهی به آسمان و نگاهی به کعبه کرد و فرمود:

سجنان الذی اسرا بعیده لیلنا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی. سه بار این آیه را تکرار کرد، آن گاه متوجه من شد و فرمود: اهل عراق درباره این آیه چه می گویند؟ عرض کردم: می گویند خداوند رسول خود را از مسجد الحرام به بیت المقدس برد، فرمود این طور نیست که آنان می گویند، لیکن از اینجا به اینجا سیرش دادند و با دست اشاره به آسمان کرد و فرمود مابین آن دو حرم است... (طباطبایی، ۱۳۶۳، ج ۱۳: ۲۳).

منابع

۱. قرآن مجید، ترجمه ناصر مکارم شیرازی.
۲. حسینی شیرازی، محمد (۱۳۸۷). قدس شریف و مسجد الاقصی. ترجمه ترگس گنجی. انتشارات یاس زهرا. قم.
۳. حمیدی، سید جعفر (۱۳۸۱). تاریخ اورشلیم (بیت المقدس). انتشارات امیرکبیر. چاپ دوم.
۴. رازی، ابوالفتح (۱۳۷۴). روح الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن. نشر بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی.
۵. شهبازی، عبدالله (۱۳۷۷). زرسالاران یهودی و پارسی، استعمار بریتانیا و ایران (ج ۱). مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی.
۶. کاشانی، ملا فتح الله (۱۳۴۴). منهج الصادقین فی السزائم المخالفین. کتاب فروشی اسلامیة. تهران. چاپ دوم.
۷. طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۶۳). ترجمه تفسیر المیزان ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. دفتر انتشارات اسلامی وابسته به حوزه علمیه قم.
۸. طبرسی (۱۳۶۰). ترجمه تفسیر مجمع البیان. گروه مترجمان انتشارات فراهانی.
۹. طبیب، سید عبدالحسین (۱۳۶۶). اطیب البیان فی تفسیر القرآن. انتشارات اسلام. چاپ سوم.
۱۰. موحد خونی، جمیل (۱۳۵۸). مسجد الاقصی و بیت المقدس. نمایشگاه و نشر کتاب. قم.
۱۱. ناصری طاهری، عبدالله (۱۳۱۷). بیت المقدس شهر پیامبران. انتشارات سروش. تهران. چاپ اول.

برگ اشتراک مجله های رشد

نحوه اشتراک:
شما می توانید پس از واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت، شعبه ساره از مایش گد ۳۹۵، در وجه شرکت افست از دو روش زیر مشترک مجله شوید:
۱. مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی: www.roshdmag.ir و تکمیل برگه اشتراک به همراه ثبت مشخصات فیش واریزی.
۲. ارسال اصل فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک با پست سفارشی (کپی فیش را نیز خود نگه دارید).

نام مجلات درخواستی:

نام و نام خانوادگی:

تاریخ تولد:

تلفن:

نشانی کامل پستی:

استان:

شهرستان:

خیابان:

پلاک:

شماره فیش بانکی:

شماره پرداختی:

مبلغ فیش مشترک چکه بوده باید شماره اشتراک خود را بنویسید:

افضا:

نشانی تهران، صندوق پستی امور مشترکین: ۱۶۹۸۵۱۱۱
وبگاه مجلات رشد: www.roshdmag.ir
اشتراک مجله: ۱۴-۷۳۳۳۷۳۱۱-۷۳۳۳۵۵۶-۲۱

هزینه اشتراک یکساله مجلات عمومی (هفت شماره): ۳۰۰/۰۰۰ ریال
هزینه اشتراک یکساله مجلات تخصصی (چهار شماره): ۳۰۰/۰۰۰ ریال

با مجله های رشد آشنا شوید

- مجله های دانش آموزی**
(به صورت ماهانه و به شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شود):
رشد کودک
رشد نوجوان
رشد دانش آموزان پایه های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی
رشد دانش آموزان پایه های چهارم، پنجم، ششم دوره آموزش ابتدایی
- مجله های دانش آموزی**
(به صورت ماهانه و هفت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شود):
رشد نوجوان
رشد جوان
رشد دانش آموزان دوره آموزش متوسطه اول
رشد دانش آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

- مجله های بزرگسال عمومی**
(به صورت فصلنامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شود):
رشد آموزش ابتدایی • رشد تکنولوژی آموزشی
رشد هنر و سرگود • رشد مدیریت مدرسه • رشد معلم

- مجله های تخصصی**
(به صورت فصلنامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شود):
رشد برهان آموزش متوسطه اول (چهار شماره برای دانش آموزان دوره متوسطه اول)
رشد برهان آموزش متوسطه دوم (چهار شماره برای دانش آموزان دوره متوسطه دوم)
رشد آموزش قرآن • رشد آموزش معارف اسلامی • رشد آموزش زبان و ادب فارسی • رشد آموزش هنر • رشد آموزش مشاور مدرسه • رشد آموزش تربیت بدنی • رشد آموزش علوم اجتماعی • رشد آموزش تاریخ • رشد آموزش جغرافیا • رشد آموزش زبان • رشد آموزش ریاضی • رشد آموزش فیزیک • رشد آموزش شیمی • رشد آموزش زیست شناسی • رشد آموزش زمین شناسی • رشد آموزش فنی و حرفه ای و کار و دانش • رشد آموزش پیش دبستانی

مجله های رشد عمومی و تخصصی برای معلمان، مدیران، مشاوران و کارکنان مراکز مدارس، دانش آموزان، مراکز تربیت معلم و رشته های دیگری دانش گاه ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می شود.

نشانی: تهران، خیابان ایرانپس، شمال، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی.
تلفن و شماره: ۱۳۸۳ - ۸۳۳۰ - ۲۱